

Славути, яка вславилась навкруги своїми люльками. Ніде не було таких хороших люльок, як у цій гуті.

За переказами, на початку XVI сторіччя, на тому місці, де тепер м. Славута, була лише лісницька хата, куди панство наїздило часами на мислівство. Після охоти сходились до лісницької хати піячить. Лісник, чим мав, приймав: медом, молоком... І жа подавалась у мисках із чудової білої глини. Зацікавився пан глиною, й лісник показав йому її поклади на лівому березі Гориня, де тепер Славута. Згодом пан прислав майстра, який і почав виробляти люльки. А в колишні часи ті майстерні, де вироблялись речі з глини, або шкла, звались гутами. От і це місце теж стали звати гутюю. На всю округу вславилась вона своїми виробами і, в відміну від других, її стали звати — „Славна Гута“. Згодом ця назва скоротилась, обернувшись в „Славуту“. До цього часу в тій частині м. Славути, що носить назву „Мокрої Волі“, де на березі р. Гориня тягнуться поклади білої ліпної глини, знаходять в значній кількості люльки з цієї білої глини.

3 журн. учн. трудик. ч. 1 в Славути, 1925

Святе озеро.

Біля с. Голик, верстах в сьоми від м. Славути, в лісі, є озеро; яке носить назву „Святого“. До революції, в певні дні року — великдень, зелені свята і т. і. навіть з далеких сіл сходились до цього озера жінки, дивились в його чисті прозорі води, лягали на беріг, тулили вуха до землі й пильно прислухались. То одна, то друга говорила: „чую“. Другі поспішали не відставати: „і я“... „і я“... Це вони ніби чули той дзвін, що долітає з глибоких чистих вод озера.

Так говорять:

На місці озера в старовину стояло велике, багате село. Було воно надзвичайно набожне. В цьому селі були гарні джерела, які вславились навкруги надзвичайно чистою, смаковитою водою. Особливо було помітним одно джерело, яке часами високо било воду вгору. Коло цього джерела була каплиця. Одного разу вода забила з надзвичайною силою, розмила навкруги землю, проковтнула капличку і всеї час поширювалась. Населення перелякалось, задзвонили в церквах, походились і почали молитись.

А джерело викинуло безліч води, береги поширились настільки, що захватили й село й церкви, й тих, хто молився в них.

І з того часу, по великих святах, зранку, завжди в озері дзвонять у церковні дзвони й, коли добре прислухатись, то цей дзвін можна почути.

От для того, щоб почути, як дзвонять, і сходились жінки й набірали в пляшки води, в яку вірили, що виліковує від різноманітних хвороб — переляк, лихе око, т. і.

Озеро це досить цікаве — рибне, глибоке. Шнур в 20 метрів дна не досягає. Посередині щось ніби острівце, щось досить оригінальне:

кущики землі, а між ними безодні. Такі кущики в одному місці тягнуться до самого берега. Лише один чоловік знає дорогу як пройти до цього острівка — це побережник, який свого секрету нікому не видає. Колиш він навіть одержував платню з бажаних добратись до острівка. В широкому місці цього озера б'є велике й, видно, могутнє джерело: ніби якийсь велетень дихає й груди йому то підіймаються, то опускаються.

Зараз навкруги озера глуш і мало є охочих відвідувати його: як раз наскочиш на бандита...

О. Мельник, учит., Славута, 1925.

Про м. Гриців.

Невеличке містечко на Шепетівщині. Коли в'їздати в нього, впадає в вічі велика крейдяна гора, навздож перекопана для переїзду. З одної й другої сторони стирчать людські кістки.

Так розказують:

Місто з давніх давен належало графу Грохольському, який був далеко від назви „добрий“. За часів панщини на всю округу не було лютішого пана, як той граф. Знущався з кріпаків з насолодою, примушував до непосильної роботи. Коли одного літа була засуха, — зібрав все населення й наказав відрами носити воду й поливати його поле. Два дні носили старі й малі, але товку ніякого: поки друге відро принесуть, то перше спека висушить. Так і кинули.

Як раз перед графським замком стояла гора й приходилось її обминати. От і надумався граф гору прорізати, щоб ближче було їздити. Зігнали нагаями населення й стали копати. Одні копають, а другі підводами вивозять. Не треба було ніякої каторги. Копаючи натикались на людські кістки й приходилось викидати їх. Населення в ті часи було релігійне й надзвичайно обурувалось. Дійшли чутки про це до графа й він обіцяв „по сто малахаїв“ кожному, хто буде займатись балачками замість діла. У графа незабаром мав бути баль, от він і поспішав, щоб потішити своїх гостей новим проїздом. Не мало людей загинуло при цій роботі.

— „Щоб по твоїх кістках так їздили, як ти збираєшся їздити по наших“, — кляло населення графа.

До баяю гору прокопали, й граф перший проїхав напрямцъ. Пройшло скільки літ. Зістарівся граф. Приходилося й про смерть думать. І захотів він забезпечити себе й на тому світі, як був забезпечений на цьому. Перед смертю наказав похоронити себе на дорозі при вході в церкву, щоб всі топтали його й витоптали йому таке ж добре життя на тому світі, як воно було розкішним на цьому. Навить після смерті хотів, щоб для його добробуту старались кріпаки, як примушували їх робити це за його життя.

До цього часу лежить могильна плита при вході в церкву.

Е. Кикець, 1911.